

Ellen Meiksins Wood (12 Nisan 1942 - 14 Ocak 2016)

Uzun yıllar, Kanada (Toronto) York Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörü olarak çalıştı. Uluslararası saygın Marksist dergilerden *New Left Review*'nin yayın kurulu üyesi (1986-1993), *Monthly Review*'nin ise editörü (1997-2000) olarak çalıştı. *Sınıftan Kaçış* kitabıyla Isaac Deutscher Ödülü'nü (1988) kazandı.

Başlıca eserleri şunlardır:

- *Mind and Politics: An Approach to the Meaning of Liberal and Socialist Individualism* (1972), University of California Press. [Akıl ve Politika: Liberal ve Sosyalist Bireyciliğin Anlamı Üstüne Bir Yaklaşım.]
- *Sınıftan Kaçış*, 1992, Akış ve Dönem Yayıncılık; 2006 ve 2011, Yordam Kitap.
- *Peasant-Citizen and Slave: The Foundations of Athenian Democracy* (1988), Verso. [Köylü-Vatandaş ve Köle: Atina Demokrasisinin Temelleri.]
- *Kapitalizmin Arkaik Kültürü: Eski Rejimler ve Modern Devletler Üstüne Tarihsel Bir Deneme*, 2007 ve 2012, Yordam Kitap.
- *Kapitalizm Demokrasiye Karşı*, 2003, İletişim Yayınları; 2008 ve 2016, Yordam Kitap.
- (Neal Wood ile birlikte), *İsyan Borusu: Kapitalizmin Yükselişi ve Siyasal Teori 1509-1688*, 2008, Epos Yayınları.
- *Kapitalizmin Kökeni*, 2003, Epos Yayınları.
- *Sermaye İmparatorluğu*, 2006, Epos Yayınları; 2014, Yordam Kitap.
- *Yurttaşlardan Lordlara: Eskiçağlardan Ortaçağlara Batı Siyasal Düşüncesinin Toplumsal Tarihi*, 2008, 2013 ve 2017, Yordam Kitap.
- *Özgürlük ve Mülkiyet: Rönesans'tan Aydınlanma'ya Batı Siyasal Düşüncesinin Toplumsal Tarihi*, 2012 ve 2016, Yordam Kitap.

Eserin orijinal adı:

The Retreat from Class: A New 'True' Socialism (Verso, 1998)

1. Basım:

Akış & Dönem Yayıncılık (1992, İstanbul)

Ocak 2011 tarihli 3. basımda, çeviri
Oya Köymen tarafından gözden geçirilmiştir.

SINIFTAN KAÇIŞ

YENİ 'HAKİKİ' SOSYALİZM

Ellen Meiksins Wood

İngilizceden Çeviren: Şükrü Alpagut

Yordam Kitap: 5 • Sınıftan Kaçış Yeni “Hakiki” Sosyalizm • Ellen Meiksins Wood
ISBN 978-9944-122-01-6 • *İngilizceden Çeviren:* Şükrü Alpagut
Kitap Editörü: Gökhan Atılğan • *Düzeltilme:* Mehmet Tayak
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Yordam Kitap'ta Birinci Basım: Ekim 2006 • *İkinci Basım:* Ocak 2011
Üçüncü Basım: Mayıs 2018 • *Yayın Yönetmeni:* Hayri Erdoğan
© Ellen Meiksins Wood, 1998; © Yordam Kitap, 2006

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

kuram

SINIFTAN KAÇIŞ

Yeni 'HAKİKİ' SOSYALİZM

yazarın yeni önsözüyle

Babama ve Elsie'ye

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	11
YENİ BASIMA ÖNSÖZ.....	13
1 YENİ “HAKİKİ” SOSYALİZM.....	19
2 YENİ “HAKİKİ” SOSYALİZME YOLCULUK: SINIF MÜCADELESİNİN VE İŞÇİ SINIFININ SAF DIŞI EDİLMESİ.....	33
3 YOLU AÇAN: NİCOS POULANTZAS.....	49
4 İDEOLOJİNİN VE POLİTİKANIN ÖZERKLEŞTİRİLMESİ.....	75
5 TARİHİN VE POLİTİKANIN RASTLANTISALLAŞTIRILMASI.....	109
6 POLİTİKA VE SINIF.....	127
7 TEKABÜLİYETSİZLİK İLKEİ: TARİHSEL BİR ÖRNEK.....	143
8 PLATONCU MARKSİZM.....	161
9 SOSYALİZM VE DEMOKRASİ.....	179
10 KAPİTALİZM, LIBERALİZM, SOSYALİZM.....	191
11 SOSYALİZM VE “EVRENSEL İNSAN DEĞERLERİ”.....	225
12 SONUÇLAR.....	241
DİZİN.....	267

TEŐEKKÖR

İlk kaleme aldığım “TeőekkÖrler” bölümünde, eleőtirilerinden ve önerilerinden dolayı Peter Meiksins’e, Neal Wood’a, Neil Belton’a, Robin Blackburn’e ve özellikle de Gregory Meiksins’e ve Perry Anderson’a teőekkÖr etmiőttim. Şimdi, yeni Önsöz’le ilgili yararlı yorumlarından dolayı Sebastian Budgen’i de eklemek istiyorum.

YENİ BASIMA ÖNSÖZ

Bir yazar, on yılı aşkın bir süre önce yayınlanmış bir kitaba, özellikle de belirli bir siyasal konjonktürde ve çok belirli, kısa ömürlü bir entelektüel akıma yanıt olarak yazılmış olan bir kitaba geriye dönüp baktığında mutlaka belli bir huzursuzluk hisseder. Şu ya da bu belirlemeyle ya da yargıyla ilgili kaçınılmaz pişmanlıklar söz konusudur. O zamanlar önemli görünmüş olan bazı kişilikler ve fikirler neredeyse tamamen gözden kaybolmuş olabilir. Araya giren yıllar büyük bir tarihsel kopmaya –buradaki durumda, yeni bir döneme yol açan modern zamanların en büyük değişimlerinden biri olan komünizmin çöküşüne– tanık olduğu için, uzaklık duygusu daha da büyük görünecektir.

Sınıftan Kaçış kendi zamanına aittir. Yine de benim düşünceme göre, bu kitap, şimdi işlevini yitirmiş olan bir entelektüel eğilime getirdiği eleştirel yorumun ötesinde bir şeylere sahiptir ve bugün de sahiptir. Kitabın, kesinlikle, şimdi de en azından o zaman olduğu kadar güncel olan daha geniş sorunlar –sınıfla, ideolojiyle, politikayla, sosyalizmle ve demokrasiyle ilgili sorunlar– konusunda kuramsal bir yorum olması amaçlanmıştı. Ama kitabın entelektüel tarih olarak bile taşıdığı önemin, işlediği konuyu aşan bir ömre sahip olduğunu düşünmek de hoşuma gidiyor. Post-Marksizm dünün haberi olabilir, ama onun soyundan gelenler bugünün entelektüel akımlarında son derece canlı biçimde yaşamaktadır ve bence kitabın gidişatın nereye doğru olduğunu görme meziyetini taşıdığı ileri sürülebilir.

Görüldüğü gibi, 1986'dan beri ve 1989'un şafağında solun entelektüel yaşamında pek çok şey değişmiştir. Sözelimi, *Sınıftan Kaçış* ilk kez yayınlandığı zaman, "post-Marksizm" terimi kendini henüz kabul ettirmeye çalışıyordu. Bugünlerde ise artık pek bir şey ifade etmiyor. Belki bir zamanlar kendilerini bu terimle tanımlamış olanlar, şimdi, hiç değilse özgün anlamıyla bu tanımlı inkâr ediyor olabilirler. Ne de olsa, bu deyim türetildiğinde, bu görüşün sözcüleri Marksizmin çok ötesine geçmiş olduklarını hissetmelerine karşın, köklerinin o geleneğe uzandığını ve o geleneğe borçlu olduklarını hâlâ kabul ettiklerini ifade etmesi amaçlanmıştı. Bugün onların Marksizmle bağları çok uzak ve zayıftır, neredeyse fark edilemez. Kendilerine özgü çeşitli yollarla insanlar, Marksizmle, hatta sosyalizmle reddetmek dışında çok az ilişkisi bulunan yönler gitmişlerdir. Post-Marksizmin antimarksizme giden yolda sadece kısa bir durak olduğu açık gibi görünüyor.

Yine de, bu rotayı yalnızca, hatta öncelikli olarak 1980'lerin sonlarındaki dramatik olaylara bağlamak doğru olmaz. Bu bakımdan, post-Marksist solun "düşüşten sonraki" entelektüel ve siyasal biçimlenişinde oluşan değişiklikleri abartmak yanlış olur. Erken post-Marksizm ile bugünkü postmodernizm arasında kesintisiz bir süreklilik vardır ve başka şeylerin yanı sıra, her ikisi de "söylem" ve "farklılık" ya da gerçekliğin ve insan kimliğinin parçalı mahiyeti üstünde durmaktadır. Hatta bu süreklilikler, değişikliklerden daha dikkat çekicidir ve bunların kökleri, daha da gerilere, 1950'li ve 1960'lı yıllara, post-Marksist aydınların oluşum yıllarına kadar izlenebilir.

Bu süreklilikleri bir çerçeve içine yerleştirmek için, ilk önce değişiklikleri göz önüne alalım. Post-Marksizmin yapısında var olan çelişkilerden biri, "farklılık" üzerinde en vurgulu biçimde ısrar edenlerin, "özcülüğü" (essentialism), "evrenselciliği" ve sınıf politikasını en şiddetli biçimde inkâr edenlerin bile, sosyalizm de dahil olmak üzere birtakım kapsamlı ve utangaçça "evrenselci" politik amaçlara bağlılıklarını hâlâ dile getiriyor olmaları-

dı. Böylesine çok “farklılığın” varlığında ve sınıf gibi birleştirici bir toplumsal temelin yokluğunda bu evrenselci amaçlar, post-Marksistleri çok genel ve toplumsal olarak belirsiz politik ilkelere dayanmak zorunda bıraktı. Özellikle, geleneksel sosyalist projenin yerine geçmeye ya da bu projeyi kapsamına almaya niyetlenen post-Marksist “radikal demokrasi” kavramı, hiçbir anlamlı ortak temeli bulunmayan, birbirinin yerine geçmeyen “farklı” özgürleştirme projeleri arasında bir tür en küçük ortak payda işlevini görmesine yol açacak kadar belirsiz ifadelerle tanımlandı.

Ne de olsa, “radikal demokrasi”deki “demokrasi” her zaman çok muğlaktı. En kötü haliyle ve toplumsal temelden yoksun olarak, post-Marksist “radikal demokrasi” doktrini, entelektüellere ve onların “daldan dala atlama adetlerine orantısızca büyük bir siyasal rol biçiyordu ve kesinlikle antidemokratik imalar içeriyordu. Post-Marksizmin bağlılığı ifade ettiği gerçek demokratik mücadeleler –sözgelimi, ırksal ya da cinsel baskıya karşı mücadeleler– genellikle söylem analizinin akademik politikalarının gölgesinde kalıyordu. En iyi haliyle, “radikal demokrasi”nin toplumsal açıdan belirsizliği, siyasal anlamda koflaşmasına yol açtı. Bütün evrenselcilik karşılığına rağmen, bu post-Marksist kavramının, yerine geçmeye niyetlendiği “özcü” Marksist sosyalizm anlayışından çok daha soyut biçimde evrenselci, toplumsal ve tarihsel özgüllüğe çok daha az duyarlı olduğu ortaya çıktı ki, zaten yalnızca öyle olabilirdi.

Postmodernizmin değişim ifade ettiği bir yer varsa, işte burasıdır. Postmodernistler, eşitlikçi amaçlara ya da bir tür toplumsal adalete bağlı kalmayı sürdürdükleri ölçüde, özgürleştirici özelemler ile bu özelemleri destekleyen her türlü ahlaksal ya da siyasal temelin inkârı arasındaki bu çelişkidен bütününü kaçamamışlardır. Ama bütün olarak bakılınca, postmodernizm bu çelişkiyi parçalanma ve farklılık lehine az çok kesinleştirerek çözüme kavuşturmuştur. Herhangi türden bir “evrenselcilik”, “temelcilik”, “akılcılık” ya da “Aydınlanma projesi”ne bağlılıkları yoktur. Nihai sonuç, sosyalizmin ya da başka herhangi bir “evrenselci” politika-

nın inkâr edilmesiyle kalmamış, birlikte siyasal eylem olasılığının bile reddedilmesi olmuştur. Postmodernizm, kendi özgürleştirici yükümlülükleri için, hatta kendi radikal çoğulculuğu için akla yatkın bir dayanak sunamaz. Gerçekte, “radikal demokrasi”nin post-Marksist türü gibi muğlak bir ilkenin bile bütün siyasal temellere yönelik postmodernist yıkım karşısında nasıl hayatta kalabileceğini anlamak zordur.

Ama yine de, görünüşteki değişimlere ve araya giren tarihsel kopmalara karşın, çöküşten önceki post-Marksizm ile bugünün entelektüel akımları arasındaki entelektüel süreklilikler, değişikliklerden daha çarpıcıdır. Bazı önemli bakımlardan, komünizmin çöküşü, 1960’lardan beri zaten var olan entelektüel süreçlere yalnızca ivme kazandırmıştır.

Militan altmışlı yıllar, esas olarak, savaş sonrasındaki uzun hızlı büyüme sürecinin ortasında, siyasal ve entelektüel olgunluğa ulaşan bir kuşağa aitti. (1995’te *Socialist Register*’da yayınlanan “A Chronology of the New Left and Its Successors, or: Who’s Old-Fashioned Now?”’da (“Yeni Sol’un ve Haleflerinin Bir Kronolojisi ya da: Şimdi Kim Demode?”) daha genişçe anlattığım bir tezin burada özetini yapıyorum.) Bu nedenle, onların kapitalizmle ilişkisi, hemen bir önceki selefleriyle, yani ilk oluşum deneyimlerini buhran ve savaş yıllarında yaşamış olan ilk “Yeni Sol” kuşağının ilişkisinden çok daha belirsizdi. Kapitalizmin “altın çağ”ında yetişen ve kapitalist normaliteyi algılayışı çok farklı olan daha genç Yeni Sol hem “sistem”e derinden karşı çıkıyordu hem de onun görünür başarısına kendini derinden kaptırmış durumdaydı. Elbette, bu yeni gerçekliğe verilen tepkiler çok geniş bir alanı kapsıyordu; ama tüketici kapitalizmin egemen pençesinin, özellikle de işçi sınıfı üzerindeki pençesinin, eski muhalefet kurumlarını kalıcı biçimde etkisizleştirmiş olduğu görüşü, öğrenci hareketinin önemli kesimlerine (Herbert Marcuse gibi düşünürlerin etkisi altında) en derinden nüfuz etmiş olan fikirler arasındaydı. Görünüşte bu durum, sahayı daha bağımsız entelektüellere bıraktı.